

No klimata pārmaiņu izpratnes līdz rīcībai Vidzemē un Kurzemē

Saule dod enerģiju par brīvu, iztrūkst vēja pienesuma

Saules enerģijas ražošanā esam sasnieguši savus mērķus, taču vēja parku izveidē atpauzēm ne tikai no plānotā, bet arī no Baltijas valstu kaimiņiem. Reģiona tirgū dominē Lietuva, kas ar savām attīstītajām jaudām nosmels krējumu, kamēr Latvijā pretēji lielam satraukumam daļā sabiedrības zemes nokļāšanai ar vēja rotoriem nebūs nekāda ekonomiskā pamatojuma. “Visa Latvija nebūs vēja turbīnās. Bet tās būs, un būs tur, kur spēsim kopīgi vienoties, lai projekti iet uz priekšu,” uzsver klimata un enerģētikas ministrs Kaspars Melnis.

Desmit gadus stāvam uz vietas

Latvijas Vēja enerģijas asociācijas (VEA) rīkotajā konferencē “Vēja parku plānošana pašvaldībās – starp ainavu, troksni un enerģiju” ministriju pārstāvji un eksperti kopā ar pašvaldību pārstāvjiem Kuldīgā apsprieda sasāpējušos jautājumus. Vispirms jau tos, kas skar vietvarās izstrādājamās teritorijas plānojumus. Pašvaldības neiestājas pret atjaunīgo enerģiju vispār, taču tām pietrūkst vadlīniju, kā likumiski plānot attīstību tā, lai ievērotu iedzīvotāju vēlmes noliekt turbīnas tālāk no acīm un saglabātu dabas vērtības, tai pašā laikā neaizcērtot durvis investoriem.

Vēja parku izbūves izpētei Latvijā patlaban procesā ir aptuveni 70–80 ietekmes uz vidi novērtējumu (IVN). “Taču zinām un labi redzam, ka uzbūvēs 5–7% no iecerēm,” pauza K. Melnis. Viņaprāt, projektus īsteno tie investori, kuri vislabāk spēs izskaidrot savas ieceres un ieguvumus un vienoties ar iedzīvotājiem un pašvaldībām.

Ministrs uzsver atpazīcību no kaimiņiem vēja enerģijas ieguvē un norāda, ka “zaļās” ražošanas attīstītājs, kam nepieciešams liels apjoms, šobrīd skatīsies uz Lietuvas pusi. Pavasaros un rudenos mums elektroenerģiju ražo hidroelektrostacijas, ziemā strādā TEC, vasarā rodam saules enerģiju, tomēr, lai iegūtu Latvijā zemāku elektroenerģijas cenu, iztrūkst vēja pienesuma.

Saules enerģijas jaudu palielināšanā lielu ieguldījumu devis privātais sektors. Iedzīvotāji aktīvi uzstāda saules paneļus mājokļos, pauza Klimata un enerģētikas ministrijas (KEM) parlamentārais sekretārs Jānis Irbe. “To veicina iekārtu pieejamība, cenas pasaulē ir ievērojami kritušās. Arī uzņēmumi ir aktīvi, uzstāda iekārtas pašu patēriņam. To sekmē atbalsta programmas,” viņš teica. Vasarā, saulei spīdot visā Baltijas reģionā, elektroenerģijas cenas nokrīt tuvu nullei un pat zem tās. “Tāpēc šobrīd strauji attīstās jauns enerģētikas segments – baterijas jeb uzkrāšanas sistēmas,” atzīmēja J. Irbe. Starp citu, jau aprīļa pirmajā pusē saražotā elektroenerģija no saules paneļiem Latvijā pārsniedz valstī patērētās elektroenerģijas apjomu.

Toties bēdīgi ir ar vēja enerģiju. “Jau desmit gadus joprojām stāvam pie 130 ar astīti megavatiem”, viņš norāda. Šogad darbību uzsāks “Latflora Energy” vēja parks Jelgavas novadā, un gada beigās tiks sasniegti aptuveni 250 megavati. 2027. gadā nodos ekspluatācijā Pienavas parku, kas vēl gandrīz dubultos jaudas.

Uzbūvēs vien septiņus

Milzīgais skaits IVN procesu sabiedrībā rada nevajadzīgu paniku, izteicās Saeimas deputāte Inga Bērziņa. Viņaprāt, būtu jānosaka liegums uzsākt jaunas izpētes teritorijā, kur tādas jau notiek. VEA vadītājs Toms Nāburgs iebilda, ka tas ierobežos konkurenci un uzvarēs nevis labākais projekts, bet tas, kurš pirmais būs pieteikts.

Grozījumi likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” ir iesprūduši Saeimā. Tie paredz stiprināt pašvaldību izvērtējumu

pirms IVN procesu uzsākšanas. Galvenais dokuments būtu teritorijas attīstības plāns, kas nosaka, vai konkrētā vietā vēja parku attīstība ir atļauta.

T. Nāburgs pauza, ka Latvijā pašlaik diskutējam par jautājumiem, ar kuriem kaimiņvalstis tika skaidrībā pirms gadiem divdesmit, kad tur sāka attīstīt vēja parkus. Viņš skaidro, ka notiks līdzīgi kā ar saules parkiem. “Viena brīdi valdīja histērija, ka augstsprieguma tīkls tūlīt sabruks, jo pieslēgsies sešstūkstoš megavatu saules. Viss neregulējās caur to, ka projekti netiek realizēti, ja nav ekonomiskā pamatojuma. Redzam, ka saules parku *būms* ir apstājies. Elektrības cenas vasarā ir tik zemas, ka neviena banka nefinansē šos projektus. Ar vēja enerģiju būs līdzīgi. Visu noteiks ekonomiskie parametri. Šobrīd lietuvieši Baltiju ir jau apguvuši,” viņš saka. Bez “Latfloras” un Pienavas viņš prognozē vēl piecu līdz septiņu vēja parku izbūvi ar 150, maksimums, 200 jaunām turbīnām. Un tad būs pauze.

Kuldīgas novadā izstrādāts īpašs ainavu plānojums, lai saprastu, kā vēja parki ietekmēs UNESCO Pasaules mantojumu. Pētījumā vērtēja vēja parku ietekmes zonas no skatpunktiem vecpilsētā. “Tieši tāpat izvērtējam lauku teritorijas ar skaistu dabu, ainavām,” norādīja novada domes priekšsēdētāja vietnieks Artis Roberts. “Šīs teritorijas esam definējuši un pamatojuši, bet jāveic padziļināta vērtēšana un jāvērtē turbīnu augstums, ne tikai jārunā par kilovatiem, kamēr tie metri aizmirstas.” Viņaprāt, jāatrod līdzsvars, jo pašvaldība vēlas gan paturēt cilvēkus un ļaut, lai attīstās uzņēmējdarbība, gan grib piesaistīt investorus.

Kuldīgas novada pašvaldības teritorijas plānotājam Kristīnei Apinei, strādājot pie vēja parku lokālplānojumam, lielākie jautājumi rodas par minimālajiem 800 m no apdzīvotās vietas. Tos iekļāva regulējumā tad, kad turbīnu augstums bija 150 m. “Nu jau ir dubultā, tie ir 300 metri. 2020. gadā no Ministru kabineta noteikumiem pazuda aprēķins, ka turbīnas augstums jāreizina ar pieci. Tie varētu būt ap 1500 metriem. Nosakot 800 metrus, uzliekam cilvēkam ierobežojumu izmantot viņa zemi būvniecībai,” uzsver plānotāja.

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) Zemes pārvaldības un plānojumu uzraudzības nodaļas vecākā eksperte Maija Pintele atzīst, ka tas ir jautājums attīstītajam – vai tiešām vajag pietuvināt maksimāli. Tuvākajā laikā nav plānots pārskatīt turbīnu minimālo attālumu no apdzīvotām vietām. “Iespējams, vēju parku aktīvā procesa rezultātā iespējams kaut ko pārskatīt, bet nevaru pateikt, kad, kādā termiņā un vai vispār. Daudzas institūcijas apstiprinājušas, ka šis attālums ir pietiekams,” viņa pauza.

Arī T. Nāburgs piekrīt, ka tā nav pareizā pieeja, ja attīstītājs tiešām grib novietot turbīnu 801 m no mājām un nerēķinās ar iedzīvotājiem. Jārod risinājums par katru turbīnu, jo viena lieta, ja tā ir 800 m aiz meža, bet cita – klajā laukā pretī mājai.

Ministru kabinets var ar rīkojumu noteikt nacionālā interešu objekta statusu vēja parkam ar kopējo jaudu vismaz 50 MW.

SIA “Rapsoil” uzstāda 12 vēja elektrostacijas Liepājas pievārtē Karostas mežos. Ieceres vēsture sniedzas līdz 2009. gadam, un pa šo laiku gan veikti grozījumi pašvaldībai piederošās zemes nomas līgumos, gan visas tiesvedības noslēgušās par labu vēja parka attīstītajam. Šobrīd vairs nav atļauts būvēt vēja parkus pilsētu robežās

Šāds parks var atrasties lauksaimniecības zemēs, publiskās un rūpnieciskās apbūves teritorijās. Pagaidām Latvijā vēl neviens tādu statusu nav ieguvis, informēja M. Pintele.

Vēja parku izbūve būs atkarīga no tā, vai attīstītajam būs finansējums. Tas kļūst arvien grūtāk, tāpēc T. Nāburgs prognozē, ka visā Kurzemē, kur uzsāks milzums projektu, uzbūvēs trīs, maksimums, piecus vēja parkus. Bet kāda interese attīstītajam ir ieguldīt līdzekļus projekta un IVN izstrādē, zinot, ka vēja parku cikls noslēgsies un iespēju nebūs? Iespējams, viens iemesls ir inerce, kas arī sūta nepareizus signālus sabiedrībai. “Lielais uzrāviens bija 2022./23. gads, kad sākās karš un enerģētiskā krīze. Investori saprata, ka jāmeklē vietas, kur enerģiju iegūt, un Latvijā vēja parku būvniecība vispār nebija notikusi. Investori ar pieredzi citās valstīs sakoncentrējās uz Latviju, atvēra pārstāvniecības, pieņēma darbā cilvēkus,” teic T. Nāburgs. Tādu attīstītāju esot aptuveni desmit. Tomēr piesātinājums reģionā tūlīt būs tik liels, ka tos nevarēs finansēt, un projekti tiks apstādināti vai noliekti plauktiņā nākotnei.

Limbažos saules parki acīs nekrīt

Pirmais saules parks ar 100 KW jaudu Limbažu ūdens attīrīšanas ietaisēs tapa pirms četriem gadiem. Rādītāji pēc gada bija ļoti labi, uzsver SIA “Limbažu siltums” valdes loceklis Ainārs Grīviņš. Investīcijas šādos projektos atmaksājas 3–4 gadu laikā. Gadā tiek saražotas vairāk nekā 120 MWh enerģijas. Vasaras laikā saule uzņēmumam saražo apmēram 80–90% patērētās enerģijas, ko pamatā tērē sūkņi, elektriskās iekārtas, enerģiju saņem katlumājā.

“Pirmkārt, mēs zinām, ka saules enerģija ir par brīvu un vasaras periodā ir nosacīti stabila,” viņš skaidroja motivāciju izbūvēt saules parkus. Otrkārt, par to izveidi mudināja domāt situācija pēc Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā, kad strauji auga energoresursu cenas. Procesu pārrīnāja piedāvātās atbalsta programmas, Limbažu gadījumā – “Altum”. Pašvaldības budžeta līdzekļi nebija nepieciešami, projektu īstenoja par “Altum” piešķirtajiem un uzņēmuma līdzekļiem, tas bija viens no pirmajiem Latvijā, kas pieteicās kapitāla atlaides programmā. Pēc projekta realizācijas, sasniedzot mērķi, “Altum” sedza 30% no kopējā projekta apjoma, dzēšot kredītu.

Par to, ka iedzīvotāji bieži iebilst pret saules paneļu izvietojumu, jo tie bojā ainavu, A. Grīviņš pastāstīja, ka abi saules parki Limbažos atrodas vietā, kur cilvēki tos īpaši neredz. Savukārt lauku teritorijās tie vispār ir nomaļus no apdzīvoto vietu centriem un iedzīvotājiem it nekas netraucē. Katlumājā atrodas rūpniecības teritorijā, un viņš atzīmēja – cilvēki, visticamāk, pat nezina, ka tur uzstādīti saules paneļi, jo tos neredz. “Saules paneļu uzstādīšana pilsētā varētu bojāt vidi, bet mūs tas šajā gadījumā neskar,” viņš teica.

Limbažniekiem prātā turpmākie plāni. “Par nākamo projektu patiesībā domājam jau četrus gadus, esam pavisinājušies, bet vēl ne līdz realizācijai. Tas ir projekts saules enerģijas izmantošanai vasarā karstā ūdens nodrošināšanai pilsētā. Tas nozīmē, ka saule strādā un karstais ūdens tiek sagatavots nevis katlumājā, bet, izmantojot saules enerģiju. Tādi projekti Latvijā jau tiek sākti,” saka A. Grīviņš. Limbažos tikuši tiktāl, ka iesnieguši pieteikumu “Altum” programmā. Vēl jāpiestrādā pie tehniskajiem risinājumiem, kam ir vairāki iespējamie scenāriji, jo projekta izmaksas ir diezgan lielas – pusotra līdz divi miljoni eiro. “Negribas tā, ka iegulda lielu naudu, realizē projektu un beigās secina, ka nav pareizā lieta. Viss jaunais jārealizē ar ļoti spēcīgu ekonomisko pamatojumu, vai tas tiešām tā strādās,” norādīja A. Grīviņš.

Kopā Limbažu novadā realizēti projekti par 319 tūkstošiem eiro (ar PVN), kopējais saražotais enerģijas apjoms gadā – 298 MWh. Sasniegtais siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājums – 9,04 t CO₂ gadā.

Ar īstenotajiem projektiem bēdīgu secinājumu nav bijis, jo tie ir vienkārši, uzsvēra A. Grīviņš. Saule saražo elektrību, ko patērē vietā, kur to vajag. Vēl iespējams tos papildināt akumulatoru sistēmām, lai enerģiju uzkrātu un izmantotu arī nakts stundās. Šiem mērķiem limbažnieki meklē valsts atbalsta programmu iespējas.

Egona Ziverta foto

Par projekta «No klimata pārmaiņu izpratnes līdz rīcībai Vidzemē un Kurzemē» saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis». Projekta Nr. EKII-9/14.